

TEABEVAHETUSPOLIITIKA

Vajadus tõhusa teabevahetuse järele põhineb õiguslikult Euroopa Liidu põhiõiguste hartal, millega kõigile kodanikele on tagatud õigus saada teavet Euroopa küsimuste kohta. ELi institutsioonid on üldsusega suhtlemiseks ja inimeste teavitamiseks töötanud välja mitmesuguseid vahendeid ja teenuseid. Euroopa kodanikualgatus on alates selle ametlikust käivitamisest 2012. aastal võimaldanud kodanikel uute õigusaktide ja Euroopa küsimuste puhul otsesemalt kaasa rääkida.

ÕIGUSLIK ALUS

Aluslepingud ei sisalda konkreetseid peatükke ega artikleid teabevahetuspoliitika kohta. Lissaboni lepinguga õiguslikult siduvaks muudetud Euroopa Liidu põhiõiguste hartal on aga ELi aluslepingutega võrdväärne õiguslik staatus. Harta annab kõikidele Euroopa Liidu institutsioonidele ühise raamistiku, mille abil nad saavad üldsusele teavet andes seostada ELi saavutused ELi aluseks olevate väärtustega^[1]. Asjakohased harta artiklid on artikkel 11 (sõna- ja teabevabadus, massiteabevahendite vabadus ja mitmekesisus), artikkel 41 (õigus saada ära kuulatud ja igaühe õigus tutvuda teda puudutavate andmetega), artikkel 42 (õigus tutvuda ELi institutsioonide dokumentidega) ja artikkel 44 (õigus esitada petitsioone). Kuna teabevahetuspoliitikal puudub Euroopa Liidu toimimise lepingus eraldi õiguslik alus, tuleb kõikide ELi tasandil võetavate meetmete puhul lähtuda ELi toimimise lepingu^[2] artiklist 352.

EESMÄRGID

ELil on kohustus teavitada ELi kodanikke ja teisi huvitatud isikuid oma otsustest ja tegevusest. ELi institutsioonidel on spetsialiseerunud töötajad ja eraldi eelarve tagamaks, et ELi käsitlev teave oleks hõlpsasti kättesaadav kodanikele arusaadavas keeles. Teabevahetuseks kasutatakse muu hulgas veebisaite, sotsiaalmeediakontosid, külastamiseks loodud võimalusi ja kohalikke büroosid kõigis ELi riikides, samuti meediateenistusi. Kui kodanikud ei leia nende kanalite kaudu oma küsimustele vastust, on olemas ka kontaktkeskused (nt [Europe Direct](#) ja [Ask EP](#)), kuhu kodanikud saavad vajalike vastuste saamiseks kirjutada või helistada.

Kui ELi kodanikel on juurdepääs selgele teabele, saavad nad paremini kasutada oma õigust osaleda liidu demokraatia teostamises, mille puhul otsused tuleks vastu võtta

[1]Vt [ELT C 83, 30.3.2010, lk 389](#).

[2]Vt Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versiooni ([ELT C 115, 9.5.2008, lk 199](#)).

võimalikult avatult ja võimalikult kodanikelähedaselt, järgides pluralismi, osalemise, avatuse ja läbipaistvuse põhimõtteid.

Komisjon on alates 2005. aastast avaldanud mitmeid teabevahetust käsitlevaid poliitikadokumente, mis kajastavad selle poliitikavaldkonna tähtsust. Teabevahetuspoliitika tugineb kolmele põhimõttele:

- kodanike ärakuulamine ning nende seisukohtade ja murede arvessevõtmine;
- selgitamine, kuidas Euroopa Liidu poliitika mõjutab kodanike igapäevaelu;
- sidemete loomine kohalikul tasandil, pöördudes inimeste poole nende eelistatud kanalite kaudu riiklikus või kohalikus kontekstis.

Ajal, mil Euroopa Komisjoni juhib president Juncker, on komisjoni teabevahetuse peadirektoraadist saanud presidendi alluvuses tegutsev osakond, mille töö on järgmine üldeesmärk: „Kodanikud tajuvad, et EL püüab oma tööga nende elu parandada, ja osalevad ELi tegevuses. Kodanikud tunnevad, et nende mureküsimusi võetakse Euroopa otsustusprotsessis arvesse, ja teavad, millised on nende õigused ELis.“

Enne 2019. aasta mais toimunud Euroopa Parlamendi valimisi käivitasid ELi institutsioonid spetsiaalse teabekampaania, et teavitada kodanikke valimistest ning sellest, miks nii valimised kui ka nende hääl on olulised.

SAAVUTUSED

A. Peamised algatused (valik):

- [programm „Kodanike Euroopa“](#) (vt ka allpool);
- „Partnerlus Euroopa asjadest teavitamisel“ (vt ka allpool);
- „Euroopa asjadest teavitamine interneti kaudu – kodanike kaasamine“;
- „Arutelu Euroopa üle“ – internetifoorum, kus inimesed saavad teavitada otsustajaid oma muredest;
- veebisaidi europa.eu muutmine kõiki ELi institutsioone ja kogu ELi puudutavat teavet sisaldavaks keskseks veebisaidiks;
- „Euroopa Liidust teavitamine audiovisuaalsete kanalite kaudu“, nt Euroopa raadiovõrgustik (<http://www.euranet.eu>), ning ELi teemade kajastamise edendamiseks uutel ja olemasolevatel audiovisuaalsetel platvormidel;
- ELi ja selle kodanike vaheliste teabevahetusprobleemide lahendamise tõhusa koostöö ja partnerluste abil.

B. Programm „Kodanike Euroopa“

Pärast Tampere (1999) ja Nice'is (2000) kokku tulnud Euroopa Ülemkogu üleskutseid avatumaks dialoogiks kodanikuühiskonnaga algatas Euroopa Ülemkogu 2004. aasta jaanuaris esimese ühenduse tegevusprogrammi Euroopa kodanikuaktiivsuse edendamiseks (nõukogu otsus 2004/100/EÜ). Euroopa põhiseaduse projekti nurjumise järel sai Euroopa kodanikuaktiivsuse programmi järeltulijaks programm „Kodanike Euroopa“, mis loodi Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusega nr 1904/2006/EÜ

ajavahemikuks 2007–2013 rahastamispaketiga kogusuuruses 215 miljonit eurot^[3]. Pärast 2010. aastal toimunud programmi vahehindamist antud soovitusel põhjal tegi komisjon 2011. aasta detsembris ametlikult ettepaneku jätkata programmi „Kodanike Euroopa“ – kuigi veidi muudetud kujul – ka järgmises mitmeaastases finantsraamistikus 2014–2020^[4]. Programmi üldise eesmärgina on sätestatud „tugevdada ajaloolist mälu ja suurendada kodanike osalussuutlikkust Euroopa Liidu tasandil“^[5]. Euroopa Liidu Nõukogu võttis uue programmi ametlikult vastu 14. aprillil 2014 (nõukogu määrus (EL) nr 390/2014)^[6]. Programmi kogueelarve 185,5 miljonit eurot on nii sellele eelnenud programmi omast kui ka komisjoni alguses ettepanekus esitatust väiksem. Programmist „Kodanike Euroopa“ 2014–2020 rahastatakse kahte teemavaldkonda: 1) „Euroopa ajalooline mälu“, mis keskendub Euroopa projekti väljakujunemise ajaloole; ning 2) „Demokraatlik kaasatus ja kodanikuosalus“, mille eesmärk on parandada kodanike arusaamist ELi poliitikast ja eelkõige tagada kodanikuühiskonna aktiivne kaasamine Euroopa poliitika kujundamisse. Programmi „Kodanike Euroopa“ 2014–2020 vahehindamises keskendutakse selle üldisele positiivsele rollile kodanikuosaluse ja demokraatliku kaasatuse ergutamisel^[7].

30. mail 2018 avaldas komisjon ettepaneku võtta vastu määrus, millega kehtestatakse õiguste ja väärtuste programm (2021–2027), mille kodanike kaasatuse ja osalemise tegevussuund asendab praeguse programmi „Kodanike Euroopa“. Selle tegevussuuna kavandatav eelarve on 233 miljonit eurot. Euroopa Parlament ja nõukogu jõudsid 6. märtsil 2019 programmi suhtes [esialgsele kokkuleppele](#), mille peavad nüüd ametlikult heaks kiitma nii Euroopa Parlament kui ka nõukogu.

C. Partnerlus Euroopa asjadest teavitamisel

Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon leppisid 2009. aastal ühisdeklaratsiooni „Partnerlus Euroopa asjadest teavitamisel“^[8] (allkirjastati 2008. aasta detsembris) alusel esmakordselt kokku institutsioonide ühistes teabevahetuse prioriteetides. Neli valitud prioriteeti olid Euroopa Parlamendi valimised, energeetika ja kliimamuutused, Kesk- ja Ida-Euroopa demokraatlike muutuste 20. aastapäev ning jätkusuutlik majanduskasv, tööhõive ja solidaarsus – koos viitega Euroopa loovuse ja innovatsiooni aastale. Dokumendis deklareeritud eesmärk on suurendada ühtsust ja sünergiaid ELi eri institutsioonide ja liimesriikide tegevuse vahel, et Euroopa kodanikud saaksid rohkem teavet ja mõistaksid paremini, milline on ELi poliitika mõju üleeuroopalisel, riiklikul ja kohalikul tasandil^[9].

D. Euroopa kodanikualgatus

Lissaboni lepinguga kasutusele võetud Euroopa kodanikualgatus tulemusel on ELi kodanikel alates 1. aprillist 2012 suurem sõnaõigus, täpsemalt õigus nõuda otse komisjonilt uute poliitiliste algatuste tegemist. See peaks andma Euroopa demokraatiale uue mõõtme, täiendama ELi kodakondsusega seotud õigusi ja elavdama avalikku arutelu ELi poliitika üle, aidates sel viisil luua tõelise Euroopa avaliku

[3] Vt [ELT L 378, 27.12.2006, lk 32](#).

[4] Vt [COM\(2011\)0884](#).

[5] Samas, lk 3.

[6] Vt [ELT L 115, 17.4.2014, lk 3](#).

[7] Vt [COM\(2018\)0170](#).

[8] Vt [COM\(2007\)0569](#).

[9] Samas, lk 4.

ruumi. Loodetavasti tugevdab kodanikualgatuse rakendamine oluliselt kodanike ja organiseeritud kodanikuühiskonna osalemist ELi poliitika kujundamisel. Nagu aluslepingus nõutud, võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu 2011. aastal komisjoni ettepaneku alusel vastu määruse, milles on sätestatud selle uue instrumendiga seotud eeskirjad ja menetlus^[10]. Euroopa kodanikualgatus annab ühele miljonile kodanikule, kes esindavad vähemalt ühte neljandikku liikmesriikidest, võimaluse nõuda Euroopa Komisjonilt õigusakti ettepanekuid valdkondades, mis kuuluvad komisjoni pädevusse. Kodanikualgatuse korraldajad moodustavad kodanike komitee, mis koosneb vähemalt seitsmest ELi kodanikust, kes on vähemalt seitsme liikmesriigi elanikud. Neil on üks aasta aega, et koguda vajalikul määral toetusavaldusi, mille arvu peavad tõendama asjaomaste liikmesriikide pädevad asutused^[11].

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Lissaboni lepingu jõustumine avaldas ELi institutsioonide tööle suurt mõju, kuna rohkem tähelepanu hakati pöörama ELi kodanike jaoks tulemuste pakkumisele sujuvama ja demokraatlikuma otsustusprotsessi abil. Eelkõige reformileping on tugevdanud parlamendi rolli Euroopa kujundamisel. Euroopa Liidu kodanike otse valitud esindajana on Euroopa Parlamendil selge kohustus edastada teavet Euroopa kohta ning väljendada Euroopa kodanike huve ja võtta nendest tulenevalt meetmeid.

Euroopa Parlament on Euroopa kodanike maja. Parlament on oma raportites korduvalt teinud põhjalikke ettepanekuid ELi ja selle kodanike vaheliste suhete parandamiseks. Näiteks 2010. aasta septembris vastu võetud resolutsioonis pakkus parlament välja konkreetseid võimalused, kuidas ELi kodanikud saaksid Euroopa küsimusi käsitlevates aruteludes rohkem osaleda^[12]. Parlament käsitles resolutsioonis seda, kuidas teabevahetus võib aidata Euroopa teemade arutelu algatada, ergutada ja edasi arendada. Selles rõhutati, et valitsuste, erakondade, ülikoolide, avalik-õigusliku ringhäälingu ja ELi institutsioonide enda parem teabevahetus on hädavajalik, et luua Euroopa avaliku arutelu ruum.

Euroopa Parlament avaldab oma veebisaidil teavet ja dokumente ELi kõigis 24 ametlikus keeles ning on aktiivselt esindatud sotsiaalmeedia platvormidel. Meedia on peamine arvamuskujundaja. Euroopa Parlament toetab meediat faktilise teabe, vahendite ja võimalustega, et aidata sel parlamendi tegevust kajastada. Meediakajastusi jälgitakse ning parlamendi kohta esitatud väärteave parandatakse vastuväidetega. Lisaks on kodanikel võimalik külastada täiskogu istungisaali (Strasbourgis ja Brüsselis) ning parlamendi külastajatekeskust [Parlamentarium](#) ja [Euroopa Ajaloo Maja](#) (mõlemad asuvad Brüsselis). Parlamendil on vähemalt üks büroo igas liikmesriigis, mõnes neist on ka külastuskeskused. Büroode roll on aidata kodanikel mõista, mis on Euroopa Parlament, mida ta teeb ja mille nimel tegutseb. Bürood tegutsevad strateegilises koostöös kodanike, huvirühmade ja meediaga.

Praegu on Euroopa Liitu kuuluvuse tunne kodanike seas kasvamas pärast aastaid kestnud vaenulikkust ELi suhtes, mille põhjustas viimane finants- ja poliitiline kriis.

[10]vt [ELT L 65, 11.3.2011, lk 1](#).

[11]Euroopa kodanikualgatuse kohta lisateabe saamiseks ning avatud ja suletud algatustega tutvumiseks vt <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome>

[12][ELT C 308 E, 20.10.2011](#), lk 55.

Euroopa Liitu kuuluvuse tunne on siiski muutuv, mistõttu on tarvis asjakohast ELi tasandi teabevahetusstrateegiat ja -poliitikat. Aktiivne osalemine sellise strateegia ja poliitika kujundamisel ei ole mitte ainult Euroopa Parlamendi kohustus ELi kodanike ees, keda ta esindab, vaid see on ka tema enese huvides.

Nagu varasematelgi aastatel, hoidis parlament kodanikke kursis 2019. aastal toimunud valimistega ja nende olulisusega Euroopa tuleviku seisukohast. Institutsiooniline teavitustegevus oli erapooletu ja sellega toetati erakondade ja kandidaatide individuaalseid kampaaniaid. Kuna teavitustegevus oli erapooletu, keskenduti sellele, mida EL ja Euroopa Parlament on saavutanud, mitte sellele, mida nad peaksid saavutama. Euroopa Parlamendi 2019. aasta valimiste kampaania raames käivitati 24 keeles platvorm seekordlähervalima.eu. Platvorm toetas rohkem kui 150 000 kõigist liikmesriikidest pärit vabatahtlikku, kes registreerusid, et kaasata rohkem inimesi Euroopa Parlamendi valimistesse ja ergutada võimalikult paljusid valima minema. Euroopa Parlamendi bürood kõigis liikmesriikides toimivad aga kohalikele vajadustele kohandatud teabekeskustena.

Katarzyna Anna Iskra
05/2019

